

Meryem İ. Atlas
meryemilayda@gmail.com

AVRUPA'DA TOPLU CİNAYET

Koronavirüs sürecinde sosyal devlet uygulamaları ile göz dolduran Türkiye ile aslında sosyal devletin çıkış noktası olan Avrupa arasındaki makas ciddi oranda açılmıştır. Kimsesiz çocuklar ve huzurevlerindeki yaşlılar konusunda ise fark daha da belirgindir. Avrupa'da birçok huzurevinde gerekli önlem alınmadığından toplu cinayete kadar pek çok farklı suçlamayla soruşturma açılmış durumda.

Covid-19 ilk defa 2019'da kendisini gösteren yeni tip bir virüs, Çin'de başlayan macerasından sonra şu an 200 kadar ülke ve bölgede görülmüş durumda. Mayıs 2020 sonu itibarıyla, "Worldometer" internet sitesi-ne göre dünyada Covid-19'a yakalanan kişi sayısı 6 milyon kişiyi aştı. Yeni tip koronavirüs vakası en fazla ABD'de görülürken, bu salgında 366 bin 350 kişi hayatını kaybetti.

ÜLKELERE GÖRE YENİ TİP KORONAVİRÜS GÖRÜLME ORANLARI

1. ABD	1 milyon 792 bin 537
2. Brezilya	466 bin 200
3. Rusya	387 bin 623
4. İspanya	285 bin 644
5. İngiltere	271 bin 222
6. İtalya	232 bin 248
7. Fransa	186 bin 835
8. Almanya	183 bin 19
9. Hindistan	173 bin 491
10. Türkiye	162 bin 120

30.05.2020 itibarıyla, Worldometer sitesinden alınmıştır.
Kaynak: <https://www.worldometers.info/coronavirus/>

Türkiye'de ilk vaka ise 10 Mart 2020'de tespit edildiğinde, İspanya, İtalya gibi Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde salgın hız kazanmış bir şekilde yayılıyor ve dünyaya dehşet dolu görüntüler servis ediliyordu. Yoğun bakımlardan dolup taşan insanlar, hastane koridorla-

rına yığılmış ölümler, yağmalanan marketler, salgının Türkiye'de nasıl seyredeceği ile ilgili endişeleri artırdı.

Türkiye, 10 Mart'tan evvel 14 günlük karantina gibi bazı önlemleri almış olsa bile, Avrupa'dan ve dünyanın başka yerlerinden uçakla gelen yolcu akışı devam ettiği için genel tablonun ne olacağına dair bir fikir elde etmek mümkün değildi. Salgının başladığı dönemde, Türkiye'nin İtalya'dan daha kötü olacağı, yiyecek sıkıntısı yaşanacağı, yoğun bakım servislerinin yetersiz kalacağı ile ilgili iddialar şükür ki yersiz çıktı.

Türkiye, salgın sürecinde bir günde en fazla 126 kayıpla tepe noktasına ulaştı. Salgında bir günde ölen kişi sayısı ABD'de ise 3 bini bulmuştu. Türkiye'de tablo, Mayıs sonu itibarıyla çok hafif dalgalanmalar olsa da günlük kayıp miktarı 28-35 arasında seyretmekte ve yeni vaka sayısı bin kişinin altındadır. Nisan sonu itibarıyla da günlük iyileşen kişi sayısı, yeni vaka sayısından fazla olarak not edilmektedir. Aynı şekilde Türkiye'de, İtalya ve İspanya'da görüldüğü üzere günlük

700-800 civarında ölüm oranına hiç ulaşılmamıştır. Bu sebeple hem solunum cihazına bağlanan hasta hem de ağır vakaların tıbbi müdahalesi konusunda yatak kapasitesinde bir sorun yaşanmadığı için tedavi süreçleri daha verimli sonuç vermiş ve tedavi olamadığı için ölen hasta kaybı sorunu yaşanmamıştır.

10 Mart 2020 ile 1 Haziran 2020 arasında hastanelerin yoğun bakım doluluk oranı yüzde 50'nin altına düşmüş ve Covid-19 mücadelesine ayrılan servisler tekrar kendi poliklinik muayenesine dönmüştür. Türkiye çok kısa sürede bir pandemi hastanesi inşasına başlamış ve özel sektörün girişi ile yerli solunum cihazı üretmeyi başarmıştır. Eğer ikinci bir dalga görülmezse, 82 milyonluk Türkiye'de başarılı bir salgın yönetimi gerçekleştiği ve kaybın İngiltere, Fransa, Amerika gibi ülkelerle karşılaştırıldığında çok hafif bir şekilde atlatıldığı görülecektir. Bundan sonra atılacak en önemli adımlar ise sosyal ve ekonomik açıdan yaraları sarmak ve ikinci bir dalgayı önlemek için tedbiri elden bırakmamaktır.

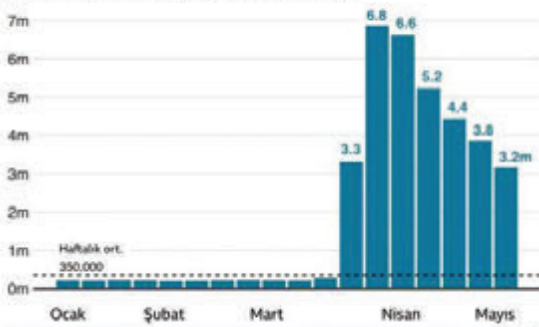
Yara Alan Çalışma Hayatı

Salgın nedeni ile birçok iş yerinin kapalı olması, üretimin sınırlandırılması ve tüketimin özellikle sokağa dönük piyasa hareketliliğinin insanların evde kalması nedeniyle zaman zaman sıfırlanması ekonomik açıdan hemen bütün sektörlerle büyük bir darbe vurmuştur. Bu süreçte, ekonomi ve sağlık alanında ayakta kalabilen devletler kadar toplumu sosyal politikalar üzerinden de destekleyebilen devletler ön plana çıkacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre, Covid-19, hayatımızdan çıkıp gitmeden, dünya nüfusunun yüzde 40'ını enfekte etmiş olacak. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) verilerine göre ise bu virüs hayatımızdan gittiğinde 25 milyon kişi işsizlikle yüzyüze kalacak. Piyasanın kendi halinde işleyiş kabiliyetini kaybettiği bu günlerde devletin teşvik, kredi ve organizasyonu çalışma hayatı için de vazgeçilmezdir. Nitekim, Trump döneminde işsizliğin oldukça düştüğü ABD'de de mayısta 20 milyon kişinin daha işsiz kalması sonucunda nisanda kaydedilen yüzde 4,4 lük seviyeden, yüzde 14,7'ye yükseldi. Bu durum ABD gibi güçlü bir ekonomide bile 1929'daki büyük buhrandan beri en büyük işsizlik dalgası kabul ediliyor.

ABD'de son altı haftada, 33 milyon kişi işsizlik yardımları için başvurdu.

2020'de haftalık toplam yardım başvuruları

Salgınla mücadelede başı çeken elbette başarılı bir sağlık yönetimi yapılabilmesidir. Fakat salgın, başlı başına bir tek hastalık ve hasta olmakla ilgili değildir. Covid-19 küresel salgınının ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak toplumlara ağır yükleri bulunmaktadır. Toplumu bu derece zorlayan bir durum karşısında devletler üç ana ekseninde organizasyon ve destek zinciri kurmak zorunda kalmıştır. Bunlardan ilki siyasi irade gösterilerek, bilim insanlarının rehberliğinde organize edilecek sağlıkla ilgili süreçlerdir. Tedavi, yöntem, ekipman, insan kaynağının belirlenmesi ve yönetilmesi hayati önem taşımaktadır.

İkinci ayak, üretimin neredeyse durma noktasına gelen üretim ve finansal hareketlilik sebebiyle sanayiciye, esnafa, çiftçiye, üreticiye verilecek teşvik ve destek paketleridir. Üçüncü ayak ise hanelerde gelir güvencesinin sağlanabilmesi için sosyal devlet olmanın gerekliliği olarak vatandaşlara verilecek maddi destekler, oluşturulacak kolaylıklar ve hizmetlerdir. Sosyal politikalar en az sağlık yönetimi ve ekonomi kadar salgın gibi moral bozucu bir dönemde toplumu ayakta tutacak destek mekanizmalarının en önemlilerinden birisidir. Verilen temel hizmetlerin aksamaması için, devletin sosyal sorumluluk gereği devreye girmesi, sağlık hizmetlerini üzerine alması ve piyasadaki durgunluğu telafi etmesi, neo-liberal ekonomi çağında devletlerin gelecek dönemde daha güçlü birer aktörler olarak devreye gireceği siyaset bilimciler tarafından da dile getirilmektedir. Aynı şekilde, belirsizliğin ve kaygının yoğun olarak yaşandığı dönemde, bütün kurumlar güvenilirliğini yitirirken, devlet, güvenilir bir kurum olarak kendini tekrar inşa etmiştir. Hem sorumlulukları hem de kendisinden beklenenler arttıkça, devlet, sosyal düzen ve piyasa koşullarında daha fazla söz sahibi olmak isteyecektir. Bu mesele, sosyolojik ve ekonomik olarak ilerleyen günlerde sıkça konuşulacaktır.

Sosyal Destekler

Sağlık ve ekonomi kadar önemli üçüncü ayak olan sosyal politikalara yakından bakacak olursak, en temelde devletten ekonomik kriz zamanlarında beklenen en önemli adım, hane başı gelir güvencesinin sağlanması ve çalışan güvencesinin verilmesidir. Hem işsizliğin artmaması hem de salgın sebebiyle bunalmış toplumu başka kaygılara sürüklememek için devletler bu dönemde nakit desteği, borçların yapılandırılması ve çalışan gelir garantisini sağlamak üzere devreye girmişlerdir. Türkiye'de 13 Mart 2020'de kamu görevlilerinden hamilelerin, yasal süt izni kullananların, engelli çalışanların, yönetici pozisyonundakiler hariç 60 yaş ve üzerinde olanların, Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği dezavantajlı grupların 16 Mart 2020 itibarıyla 12 gün ücretli izinli sayılmalarına karar verildi. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşlarının başta okul öncesi ve ilköğretimde çocuğu bulunan kadın çalışanlarının yıllık izin taleplerinin karşılanması, yıllık izin hakkı bulunmayanlar için mazeret izinlerinin kullandırılması tüm kamu kurumlarına tebliğ edildi.

18 Mart 2020'de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıkladığı 21 maddelik Ekonomik İstikrar Kalkanı paketi içinde işverenlere teşvik, yurtiçi uçuşlarda KDV oranının yüzde 1'e düşürülmesi, konut kredilerinde asgari peşinatların yüzde 20'den yüzde 10'a düşürülmesi gibi önlemler duyuruldu.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hane başı yapılan bin TL'lik nakdi yardım, Covid-19 sürecinin en rağbet gören yardımlarından oldu. Aynı şekilde çalışanların işten çıkarılmaması için işyerlerine yapılacak kısa çalışma ödeneği de diğer önemli adımlardan birisidir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın verilerine göre kısa çalışma ödeneğinde sektörel bir kısıt konmamıştır ve bu ödenekten Mayıs itibarıyla 3 milyon kadar kişi yararlanmıştır. Aynı şekilde 20 Nisan'da açıklanan Sosyal

Sosyal Koruma Kalkanı

18.05.2020

Türkiye Geneli

		Ödeme Yapılan Hane/Kişi	Miktar (TL)
Sosyal Destek Programı (Hane)	FAZ 1	2.111.254	2.111.254.000
	FAZ 2	2.316.010	2.316.010.000
	FAZ 3	1.013.287	1.013.287.000
Kısa Çalışma Ödeneği	Çalışan	3.050.854	4.855.413.106
Nakdi Ücret Desteği	Çalışan	878.614	441.169.757
İşsizlik Ödeneği	Kişi	591.894	730.894.637

#BirlikteBaşaracağız

Toplam: 11.559.751.500 TL

ailevecatisma

www.ailevecatisma.gov.tr

Koruma Kalkanı paketi çerçevesinde kısa çalışma ödeneği yanında Covid-19 sebebiyle çalışanlara ücretsiz izin, nakdi desteği ve fesih kısıtı ilan edilmiş ve 4,5 milyon haneye 4,5 milyar lira ulaştırılmıştır. Bakanlığın açıkladığı verilere göre saniyede 18 başvurunun yer aldığı sosyal destekler için ayrıca bin 3 yerel vakfa da 500 milyon ödenek gönderilmiştir. Bu dönemde evde kalması kesinlikle tembihlenen kronik hastaların, ilaçlarının ulaştırılması, alışverişlerinin yapılmasının yanı sıra 9 bin kişiye de aylık nakdi yardım ve elektrik faturası desteği getirilmiştir.

Nakdi sosyal yardımların devletin görevi olduğu kadar bu yardımların zamanında ve yerinde ulaştırılması, dışarı çıkmayacak durumda olan yaşlıların maaşlarının çekilerek eve teslim edilmesi, eczanelerin ilaç temini gibi konular moral destek açısından önemli organizasyonel adımlardır. Bu sebeple VEFA destek ekipleri kurulmuş, polis ve jandarma ile koordineli bir şekilde özellikle sokağa çıkma kısıtlaması olan 65 yaş üstüne hizmet vermiştir. Yine aynı şekilde 10 gün ile sınırlı olan, tek hekimden bir seferde alınan rapor süresinin uzatılabilmesi veya raporla ilaç alan hastaların raporları bitse dahi ilaçlarının temini toplumu rahatlatan adımlar olmuştur.

Covid-19, Sosyal Uyum ve Huzursuzluk

Her ne kadar neredeyse yüz seneyi aşkın bir süredir görül-meyen bir salgınla mücadele ediyorsak bile, ülke nüfusu ile karşılaştırıldığında evde kalma tedbirlerine uyulduğu takdirde virüs sebebi ile hayatını kaybeden insan sayısı, toplum genelinin çok küçük bir yüzdesini oluşturmaktadır. Nitekim salgınla mücadele ekseninde dünya yüzeyinde pek çok ülkede kitlesel toplantılar sınırlandırmış, spor etkinlikleri iptal edilmiş, okullar kapatılmış, izolasyon tedbirleri uygulanmaya başlamış, seyahat kısıtlaması getirilmiş, uçaklar iptal edilmiş, kara sınırları kapatılmış, ibadethaneler ve iş yerleri kapatılmıştır. Bu derece toplumu radikal

etkileyen bu önlemlerin küresel olarak uygulanabilmesi oldukça yorucu ve maddi manevi büyük bir külfet meselesidir.

Salgın süresince uygulanan Türkiye'deki radikal tedbirler, maske takma zorunluluğu, sokağa çıkma kısıtlamaları, lokanta, kafe tarzı sosyalleşme yerlerinin kapalı tutulması, Cuma ve bayram namazları dahil olmak üzere camilerin ibadete geçici olarak kapatılması, alışveriş merkezlerinin kapatılması, hem sosyal hayata hem de ekonomik hareketliliğe çok büyük darbe vururken, sosyal bir huzursuzluk, endişe ve kaygı halini de beraberinde getirmiştir. İnsanlar kurallara uyuyor bile olsalar, hissettikleri ekonomik daralmanın yanında hem geçim sıkıntısı hem sosyal hayatı normal olmayan koşullarda devam etme hem de psikolojik olarak virüs kapma endişesi ile boğuşmak zorunda kalmıştır. Evleri geniş olmayan, balkon veya bahçe imkanı bulunmayan çocuklu aileler, aylarca evde kalırken maddi manevi sıkıntıya düşmüşlerdir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın verilerine göre kısa çalışma ödeneğinde sektörel bir kısıt konmamıştır ve bu ödenekten Mayıs itibarıyla 3 milyon kadar kişi yararlanmıştır. Kısa çalışma ödeneği yanında Covid-19 sebebiyle çalışanlara ücretsiz izin, nakdi desteği ve fesih kısıtı ilan edilmiş ve 4,5 milyon haneye 4,5 milyar lira ulaştırılmıştır.

Üstelik evde çalışmak zorunda kalan insanlar aynı zamanda yaşlı ve çocuk bakımı, ev işlerinin yapılması ve alışveriş yükü ile karşı karşıya kalmıştır. Üstelik uzaktan çalışma sisteminde elektrik, internet, yeme içme, kahve çay ihtiyacı gibi bütün ihtiyaçlar çalışanların kendileri tarafından karşılanmakla beraber bu durum ücretlere yansıtılmamaktadır.

Devlet bir tek sosyal destek, yardım ve sağlık hizmeti demek değildir. Toplumu asıl ayakta tutacak olan şey, yaşamlarının önemli olduğu, vatandaşların her durumda devletin "umurunda olduğunun" gösterilmesidir. Yani özetle, devlet, sağlıklı ve güven duygusu zedelenmemiş bir toplum için salgın gibi bir durumda toplumu maddi açıdan desteklemek, yaşam haklarını korumak, sağlık hizmetlerini sağlamak ve moral desteği olacak kolaylıkları sağlamak zorundadır.

Bu dönemde Türkiye'de sosyal devlet ile aslında sosyal dev-

İnsanlar kurallara uyuyor bile olsalar, hissettikleri ekonomik daralmanın yanında hem geçim sıkıntısı hem sosyal hayata normal olmayan koşullarda devam etme durumu ve hem de psikolojik olarak virüs kapma endişesi ile boğuşmak zorunda kalmıştır.

letin çıkış noktası olan Avrupa arasındaki makas ciddi oranda açılmıştır. Özellikle devletin himayesindeki kimsesiz çocuklar ve huzurevlerindeki yaşlılar söz konusu olduğunda bu fark daha da derinleşmiştir. Türkiye’de devletin bakım evlerinde kalan çocukların salgın süresince öksürük-ateş gibi kontrolleri 6 saatte bir, huzurevlerinde devlet kontrolünde kalan yaşlıların ateş ölçümleri 4 saatte bir yapılırken, İspanya’da salgının yayıldığı mart sonunda, huzurevi çalışanlarının yaşlıları terk ederek kaçtığı ve ordu mensuplarının yaşlıların cesetlerine ulaştığı görüntüler bütün dünyada tepki toplamıştı. Günümüz toplumlarının en önemli sınavlarından birisi olarak yaşlılar konusuna biraz daha yakından bakalım.

Bir Medeniyet Testi: Yaşlı Bakımı

Türkiye çapında 81 ilde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı olarak 425 huzurevi ve Yaşlı Rehabilitasyon Merkezi’nde toplam 27 bin 454 yaşlı, bakım ve sağlık hizmeti alıyor. Bu kişilerin yüzde 50’si 80 yaşın üstünde, 95 yaşın üzerinde de 238 kişi bulunuyor.

Salgın başladıktan hemen sonra bakanlık, yaşlı bakım kuruluşlarına ziyaretleri ve yaşlıların zorunlu sebepler harici kuruluş dışına çıkmasını kısıtladı ve dış ortamdan kuruluşlara giren insanlara ateş takibi yapmaya başladı. Aynı şekilde bakanlık, enfeksiyon riskini azaltmak için salgının daha ilk günlerinde yaşlıların odalarının sık sık havalandırılması, odalar

temizlenirken ilgili personelin koruyucu ekipman kullanıp eldiven takması, her oda için ayrı temizlik bezi kullanılması, sık dokunulan yüzeylerin sık sık temizlenmesi, çalışanların yaşlılarla temastan kaçınması, maske kullanması gibi zorunlulukları erken bir dönemde detaylı olarak ilan etmiştir.

Risk grubundaki hastalar için ateş, nabız, şuur durumu, solunum sıkıntısı, öksürük gibi bulgular huzurevi personeli tarafından takip edilmektedir. Dışarıdan yiyecek içecek alımının yasaklanması ve kurye kargo görevlisi gibi kişilerin alınmadığı huzurevlerinde ölüm oranı yüzde 4 civarındadır bu da normal doğal ölüm oranına yakın seyretmektedir. Covid-19 nedeniyle hayatını kaybedenlerin büyük çoğunluğunu yaşlılar

Avrupa'da en fazla Covid-19 vakasının görüldüğü İspanya'da toplam ölümlerin yüzde 67'si huzurevlerinde gerçekleşmiştir. Özel sektöre göre daha hızlı kaynak ayırarak organize olabilen ve önlem alan devlet yapısı, Türkiye'de huzurevlerinde Covid-19 sebebiyle ölümlerin yüzde 4'te kalmasını sağladı.

ve daha önce kronik rahatsızlığı bulunanlar oluştururken Türkiye'deki huzurevlerinde ciddi bir artış gözlenmemiştir.

DSÖ, Türkiye'nin huzurevleri ve bakım kuruluşlarında alınan önlemlerle dünyaya örnek olduğunu açıklamıştır. Yaşlı bakımevlerindeki ölüm oranları ve vaka sayısı açısından Türkiye birçok Avrupa ülkesinden daha iyi bir performans sergilemiştir.

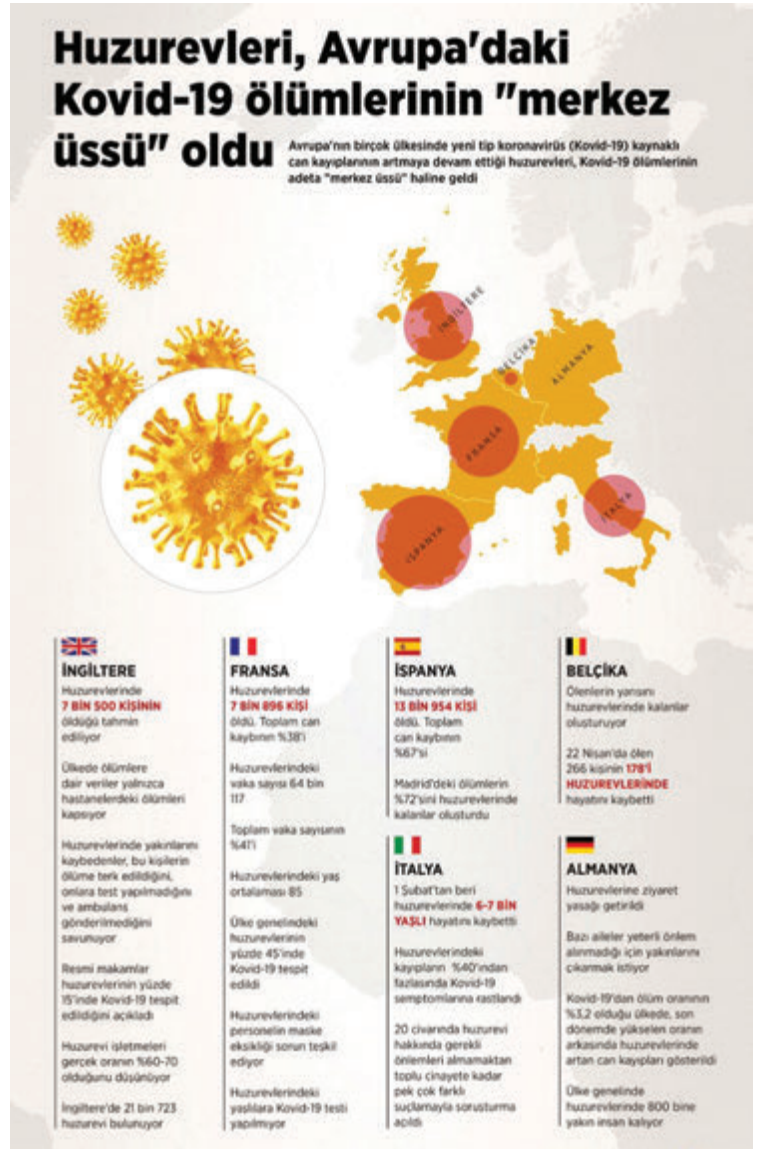
Yaşlı nüfus oranına bakıldığında Avrupa'daki 41 ülke içinde 40. sırada yer alan Türkiye tarafından yaşlı bakım kuruluşlarında alınan tedbirler, bir yayın haline getirilerek DSÖ bünyesinde de yayımlanacak.

Türkiye'de durum böyle olmakla birlikte sosyal hizmetler, başta salgının sert koşullarda yaşandığı İspanya, İngiltere, Fransa ve İtalya'da yetersiz kalmıştır. Evde kalmaya zorlanan ve bakıma muhtaç insanların alışverişleri ve ihtiyaçları konusunda büyük skandallar yaşanmıştır. Bu ülkelerin sağlık hizmetlerindeki yönlendirme ve organizasyon eksikleri AB tarafından da dile getirilmiştir. Bir yandan izolasyon uygulanırken bir yandan izolasyondaki yaşlılar veya çocuklar gibi kişilerin bakımlarının nasıl devam edeceği meselesi tam olarak açıklığa kavuşmamıştır.

Avrupa genelinde huzurevlerinde çalışan sağlık personelinin koruyucu ekipman sorunu ve sağlık çalışanlarının yeterli maskeye sahip olmaması devam eden bir konu olmakla beraber, başta Fransa olmak üzere pek çok ülkede huzurevlerinde kalanlara test yapılmaması en büyük skandallardan birisi olarak anılıyor.

Bu konuda Paris Belediye Başkan Yardımcısı Emmanuel Gregoire, ülkedeki huzurevlerinde çok büyük bir dram yaşandığını vurgulamış ve acil durumlarda huzurevlerinden ambulans talep edildiğini ancak hiç kimsenin gelmediğini ve bu nedenle birçok insanın hayatını kaybettiğini itiraf etmişti. *Telegraph* gazetesinin haberine göre İngiltere'de 7 bin 500 kadar yaşlının sağlık hizmetlerine ulaşmadan Covid-19 sebebiyle vefat ettiği tahmin edilmektedir.

Avrupa'da en fazla Covid-19 vakasının görüldüğü İspanya'da ise toplam ölümlerin yüzde 67'si huzurevlerinde gerçekleşmiştir. İspanya'da bakıma muhtaç insanlara hizmet sağlayan AESTE derneği, salgın başladığında, hizmet sektörünün bu alanda çökme tehlikesi yaşadığını ve özellikle yaşlı bakımı için acil kaynak ayrılarak düzenleme yapılması konusunda

çağrı yapmıştı. Avrupa'da yaşlı bakımını üstlenen özel sektörün aksine Türkiye'de bakım hizmetlerini genellikle devletin üstlenmesi bu karmaşıklığı engellemiştir. Özel sektöre göre daha hızlı kaynak ayırarak organize olabilen ve önlem alan devlet yapısı, Türkiye'de huzurevlerinde Covid-19 sebebiyle ölümlerin yüzde 4'te kalmasını sağladı. İspanya'da terk edilmiş huzurevlerinde yaşlı kişilerin cesetlerinin yataklarında bulunması, büyük tepki toplamıştı. Huzurevlerinde koronavirüs tespit edilmesinin ardından çalışanların tesisleri terk ettiği açıklanmıştı. Yine aynı şekilde huzurevlerinde kalanlar Covid-19 sebebiyle hayatını kaybedenlerin yüzde

52'sini oluşturuyor. Belçika da huzurevlerinde zamanında ve yeterli test yapılmadığı ve ekipman yetersizliği konusunda eleştirilerin odağında. Huzurevlerinde yaşanan skandallardan İtalya da nasibini almış durumda. İtalya Yüksek Sağlık Enstitüsünün (ISS) 17 Nisan'da açıkladığı verilere göre huzurevlerindeki kayıpların yüzde 40'ından fazlasında Covid-19 semptomlarına rastlanmıştır. İtalya'da Lombardiya'daki hasta ve yaşlı bakımevlerinde yakınlarını kaybedenler de hukuki yollara başvurmaya başladı. Şu ana Avrupa genelinde pek çok huzurevi hakkında gerekli önlemleri almamaktan toplu cinayete kadar pek çok farklı suçlamayla soruşturma açılmış durumda. **K**